

Cerkev sv. Štefana na Štefanji Gori¹

Na 748 metrov visokem, po celi gorenjski ravnini vidnem gričku, stoji najstarejša pisno izpričana cerkev v fari in občini, posvečena sv. diakonu Štefanu. Patrocinij je zelo star. Kapitalska cerkev v Čedadu je posvečena temu mučencu in ko se je oglejski patriarh Kalist leta 737 preselil v Čedad, so se Slovenci kmalu seznanili s sv. Štefanom in ga začeli častiti. Že leta 1132 je bila omenjena gora sv. Štefana na Kranjskem (in monte S. Stephani in Carneola), torej je vas že takrat imela cerkev, posvečeno sv. Štefanu. To potrjuje tudi mnoge kasnejše listine, čeprav je cerkev sama omenjena šele 17. malega travna 1407 kot kapela (zu sand Stheffans Kappeln). Leta 1654 so cerkev povečali in ji priskrbeli nov oltar, ki je s cerkvijo vred pogorel leta 1804, ko je vanjo treščilo. Takratni župnik Jernej Dolenc je močno nasprotoval zidavi cerkve na istem mestu in hotel, da se nova cerkev postavi v bližini gornje Štefanje vasi. Trmasti Štefanjci so vztrajali (prav so imeli) in že naslednje leto cerkev obnovili (Slika 1).

Slika 1: Cerkev sv. Štefana na Štefanji Gori

Sedanja pravilno orientirana cerkev kaže posledice vseh preteklih prezidav. Prenizek slavolok jo deli v dva preveč ločena dela. Pravokotna ladja je členjena s plitvimi in izredno širokimi pilastri. Nad njimi so deli venčnega zidca, ki zgljedajo kot kapiteli. Pokriva jo kadunjasti svod z osmimi obočnimi kapami: po tri so levo in desno nad okni in vrati, ena nad pevskim korom in ena nad slavolokom. Na temenu oboka je najlepši element stavbe: dvojni baročni okvir iz štuka s sv. Duhom v sredini. Vhod v cerkev je samo z južne strani, ker je zadaj preveč vkopana v hrib. Stari pevski kor je v zadnjem času nadomestila železobetonska plošča (Slika 2).

¹ Vir: Močnik, Janez: 2004. Podobe nekdanjih časov : ob 850. obletnici prve pisne omembe cerkljanske fare. Cerklje na Gorenjskem: Občina.

Slika 2: Notranjost cerkve sv. Štefana

Stene pravilno tristrano sklenjenega prezbiterija, ki je verjetno ostanek neke starejše stavbe, so členjene z ozkimi lomljenimi pilastri v vseh vogalih. Nad njimi so deli venčnega zidca, ki je skromnejši kakor v ladji. Pokriva ga kupoli podoben obok, kjer se od šestih vogalnih pilastrov dvigajo klinasti pasovi proti temenu z baročnim okvirom iz štuka.

V glavnem oltarju stroje trije diakoni mučenci, ki so bili v starih litanijah vseh svetnikov lepo po vrsti: v tronu je kip sv. Štefana, ob njem sv. Lovrencij in sv. Vincencij. Nad njimi pod baldahinom med angelci v oblakih sedi Bog Oče z žezlom in zemeljsko kroglo (Slika 3).

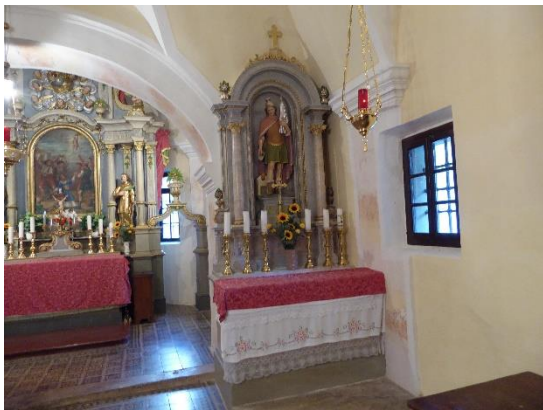

Slika 3: Glavni oltar v cerkvi sv. Štefana na Štafanji Gori

Stranska oltarja je leta 1848 izrezljal Aleš Janežič iz Zaloga. V levega je postavil sv. Jedert (Gertruda, Jera) (Slika 4), v desnega sv. Florjana (Slika 5). Žal so v letu 1913 originalna kipa zamenjali z mavčnima izdelkoma Jerneja Ternovca. Kam sta izginila stara lesena kipa, ni znano. Farna kronika o tem molči.

Slika 4: Levi stranski oltar posvečen sv. Jedrti

Slika 5: Desni stranski oltar posvečen sv. Florijanu

Zvonik na južni strani prezbiterija gosti tri bronaste zvonove. Mali, je preživel državno ropanje v prvi svetovni vojni, je tretji najstarejši v občini. Ulil ga je ljubljanski zvonar Joseph Samassa davnega leta 1736. Tehta cca. 250 kg, premer v je 77 cm, uglašen je na ton c1. Tudi veliki zvon je bil iz leta 1740, a žal prve svetovne vojne ni preživel. Poznavalec zvonov na Gorenjskem Jožef Lavtižar je zapisal, da so bili stari štefanjski zvonovi zelo dobro ubrani. Po prvi svetovni vojni so medvojno izgubo nadomestili: leta 1922 so kupili srednji zvon s 335 kg, leta 1925 pa še velikega s težo 529 kg. Nanje so dali upodobiti vse svetnike, ki jih časte v štefanjski cerkvi: na srednjega sv. Lavrencija, sv. Jedert in sv. Vincencija, na velikega sv. Štefana, Sv. Florijana in še farno zavetnico Vnebovzeto (Slika 6).

Slika 6: Zvonik cerkve sv. Štefana na Štefanji Gori

V zakristiji je kvalitetna banderska slika kranjskega slikarja Matija Bradaška iz leta 1988. Spredaj je sv. Štefan, zadaj sv. Jedrt in sv. Florijan.

Sv. Štefanu so se in se še priporočajo rejci konj. Ker sta konjereja in trgovina s konji v cerkljanski fari nekdanj zelo cveteli, je imel sv. Štefan vedno dovolj častilcev. Ob tem se je razvil običaj, da gospodarji ali njih zastopniki prinesejo k oltarju toliko konjskih kipcev, kolikor konj je v hlevu, jih lepo zložijo v vrsto na oltar in primaknejo svoj dar za cerkev (Slika 7).

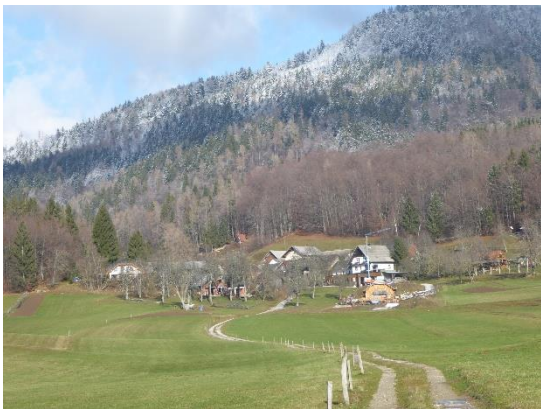
Slika 7: Konjski kipci, ki ponazarjajo število konj v hlevu lastnika

Štefanja Gora: lepo urejena planota pod smučišči²

Dostop: Iz Ljubljane je najboljši dostop skozi Vodice, Brnik in Cerklje: 25 km. Primerno za popoldanski izlet.

Če želite videti, kako je Krvavec krvav, se v poznem zimskem popoldnevu popeljite na Štefanjo Goro. Ob sončnem zahodu bo smučarske planjave prekrila škrlatna žarica, ki se bo počasi dvigala na najvišje vrhove Kamniško-Savinjskih Alp. Dobrave na Štefanji Gori bo spodaj ovijal hladen mrak, zahodno nebo po bo predrto z zvonikom sv. Štefana, postavljenim na hribu, ki zapira štefanjsko planoto.

Na prvi pogled je to kraška planota, ki v milejši, oblejši obliki posnema visokogorske pode nad bližnjim Kokrškim sedlom. Kamniške planine tu še zadnjič vzvalovijo, preden se spustijo na širo polje, ki ga obvladuje brniško letališče. Da je bila planota izkrčena za polja in pašo že v prazgodovini, v zadnjih letih dokazujejo arheologi. In da je planota rodovitna tudi danes, s svojim zunanjim videzom uspešnosti kaže dvodelna vas Štefanja Gora. V spodnji in zgornji vasi se na skoraj bahav ogled postavljajo nove hiše in gospodarska poslopja, spletena v novokomponirano gorenjsko štimanost in red, tu ličen, tam kičast. Pota in dvorišča so asfaltirana, ne le okoli selišč, pač pa do robov širnih poljan; a tudi čeznje peljejo udobni traktorski kolniki. Njive in travniki so očiščeni in zravnani za kmetijske stroje, vsa skultivirana krajina pa bi bila lahko vzorčni primer kmetijskega parka, ki mu ne manjka krajinske skladnosti in prijaznih domačinov (Slike 8, 9, 10, 11).

Slika 8: Okolica Spodnje Štefanje vasi

Slika 9: Okolica zgornje Štefanje vasi

² Vir: Kozinc, Željko. 2014. Lepi izleti Vabijo. Ljubljana: Modrijan.

Slika 10: Zgornja Štefanja vas

Slika 11: Spodnja Štefanja vas

Včasih so iz kočenskih strmin (Slika 12) na štefanjske obronke spusti orel, mogočen tudi od daleč, celo takrat ko se veje upogibajo pod njim. Če boste po snažnih zelenih rutih preveč rožljali, ko boste tekli k njemu, bo seveda hitro odplahutal.

Slika 12: Pogled na Kočno v bližini turistične kmetije Mežnar

Ta širini svet tišine, po katerem lahko brez skrbi, da se boste izgubili, opravljate ure dolge sprehode, je hitro dosegljiv. Kakor je Krvavec idealen za popoldansko smuko, tako je Štefanja Gora kot nalašč za popoldanski sprehod. Oba kraja si delita isto cesto iz Cerkelj, le da na Štefanjo Goro vozite še kakšen kilometer dlje kot na Krvavec. Pri spodnji postaji žičnice zavijete levo, peljete nekaj ovinkov vkreber in ste že na križišču cest v spodnjo ali zgornjo vas. Če vam ni do hoje, se po asfaltu odpeljete pod grič, kjer je cerkev sv. Štefana. In če iščete gostilno, boste uslišani: na koncu je turistična kmetija Pri Mežnarju (Slika 13). Ob vikendih tam zmeraj sedi kak za klepet razpoložen domačin. Če pa vas skrbi,

da je vaša krvna slika zaradi premalo gibanja na svežem zraku že malce problematična, le zagriznite kolena gor do cerkve (748 m), tistih pičlih sto višinskih metrov. Klanec je kar usmiljen. Videli boste, da je cerkev tako kot vas vsa bela in snažna, na novo odeta v baker. Zgrajena je bila v začetku 19. stoletja v poznem vaškem baroku, na prazgodovinskem kulturnem prostoru, kjer je od 12. stoletja stal tudi stari Štefan, verjetno lesen. Po sedmih stoletjih je ta mučenec dočakal, kar je tako dolgo iskal, upelil ga je ogenj iz strele. Sedanji Štefan ima na slemenu lično oblikovan strelovod, tako da najprej pomisliš na kak nov kulturni predmet. Stanoviten je: ne moreš vedeti, koliko strel ga je že skušalo preklati. Taki so ti novi časi: odporni proti starim. K sreči dopuščajo sanje, vendar le v samoti, na okrajkih glavnih tokov. Štefanja Gora je pravi kraj zanje. Tisti kamniti obmejki, ki zarasli s šipkom in glogom še zmeraj silijo na dan, govorijo o tem, koliko je bila ta gorska dežela skrčena in kultivirana, ter vzbujajo nostalgичne sanje o žuljih, upognjenih hrbtih in znoju naših prednikov.

Slika 13: Turistična kmetija Pri Mežnarju